

תפ"ח 191/12 - מדינת ישראל נגד זמנה טשלה

בית המשפט המחוזי מרכז-לוד

06 ספטמבר 2016

תפ"ח 191-12 מדינת ישראל נ' טשלה(עציר)

לפני:

כב' השופט מנחם פינקלשטיין, סג"נ, אב"ד כב' השופטת ליאורה
ברודי כב' השופט רמי אמיר

מדינת ישראל באמצעות ב"כ, עו"ד אור ממון מפמ"מ

המאשימה

נגד

זמנה טשלה (עציר) באמצעות ב"כ, עו"ד אורי קינן

הנאשם

החלטה

השופט מ' פינקלשטיין, סג"נ, אב"ד:

כללי

1. הנאשם, זמנה טשלה, הורשע ביום 27.1.14, לפי הודייתו, ברצח אביו - עבירה לפי ס' 300(א)(2) ו-300(א)(1) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: "**חוק העונשין**").

2. הנאשם הוא בנו של סטארגו טשלה, יליד שנת 1925 (להלן: "**המנוח**"). בחודש יולי 2012 או בסמוך לכך, חזר הנאשם, וזאת לאחר תקופה של כשלוש שנים שבהן התגורר בעיר אילת, להתגורר בדירת הוריו בעיר רחובות, בשל נסיבות כלכליות.

ביום 8.8.12 או בסמוך לכך, גמלה בלבו של הנאשם ההחלטה להמית את המנוח (להלן: "**ההחלטה**"), וזאת לנוכח תחושתו כי המנוח מזלזל בו ורוצה כי יחדל להתגורר בדירה. לאחר קבלת ההחלטה, המתין הנאשם לשעת כושר שבה ימצאו הוא והמנוח לבדם בדירה.

ביום 9.8.12, בשעה 9:00 או בסמוך לה, יצא המנוח מהדירה. בשעה 11:00 או בסמוך לה, בעוד הנאשם נמצא לבדו בדירה, חזר המנוח לדירה, ומבלי לדבר עם הנאשם נכנס אל חדר השירותים. באותה עת, ניגש הנאשם לדלת הכניסה של הדירה ווידא שהיא נעולה. הנאשם נטל גרזן בעל קת עץ באורך של כ-35 ס"מ עם להב ברוחב של כ-10 ס"מ, אשר היה מונח על גבי מדף מעל מכונת הכביסה שבדירה, וניגש אל עבר המנוח שיצא מחדר השירותים והיה במסדרון הדירה. הנאשם היכה באמצעות הגרזן, בחוזקה, בצווארו של המנוח מצד ימין. כתוצאה מעוצמת המכה התרופף להבו של הגרזן והשתחרר מאחיזת הקת. המנוח ביקש מהנאשם שיעזוב אותו, והחל פונה לעבר דלת הכניסה של הדירה, דרך סלון הדירה, במטרה לברוח ממנה. בשלב זה רץ הנאשם ונטל מרצפת אבן כבדה אשר הייתה מונחת במטבח הדירה, חזר לעבר המנוח שהיה באותה עת בסלון הדירה, הניף את המרצפת והיכה

באמצעותה בעוצמה בראשו של המנוח מספר פעמים, וזאת עד שהמנוח נותר שוכב ומתבוסס בדמו על רצפת סלון הדירה. בהמשך רץ הנאשם אל המטבח ונטל בידו סכין מטבח חדה עם להב באורך של כ-13 ס"מ שהייתה מונחת בסמוך לכיור, חזר אל סלון הדירה ודקר את המנוח פעמיים באמצעות הסכין באזור הגו בצד ימין. כתוצאה ממעשי הנאשם נגרמו למנוח חבלות ונזקים שונים, והוא נפטר במקום.

3. לאחר ההרשעה ביקש ב"כ הנאשם כי נטיל על הנאשם עונש מופחת בהתאם לסעיף 300א(א) לחוק העונשין. זהו העניין העומד לדיון ולהכרעה.

4. חומר הראיות המונח לפנינו כולל:

א. שלוש חוות דעת פסיכיאטריות מטעם הפסיכיאטר המחוזי בעניינו של הנאשם: חוות דעת שערכה ד"ר נעה קרת ביום 15.8.12, בעניין כשירותו לעמוד לדין; חוות דעת שערכה ד"ר שליאפניקוב ביום 2.4.13 בעניין כשירותו לעמוד לדין ואחריותו בעת ביצוע הרצח; חוות דעת שערך ד"ר גרינשפן ביום 11.2.14, שלפיה אין קיימות סיבות המצדיקות ענישה מופחתת.
ד"ר שליאפניקוב וד"ר גרינשפן העידו בפנינו.

ב. דו"ח הערכה פסיכודיאגנוסטי שהגישה ההגנה בעניינו של הנאשם, שאותו ערכו הפסיכולוג עמוס פריבס ופסיכולוגית קלינית בהסמכה להדרכה סיגל דנון, בעקבות אבחון שעבר הנאשם במהלך חודש ספטמבר 2014 (להלן: "דו"ח ההגנה").

מר פריבס העיד בפנינו.

יצוין כי לא הובאה חוות דעת פסיכיאטרית מטעם ההגנה.

ג. תיק מוצגים שהגישה המאשימה, בהסכמה (ת/1-25).

חוות הדעת הפסיכיאטריות מטעם הפסיכיאטר המחוזי

5. **ד"ר נעה קרת**, פסיכיאטרית מומחית ומנהלת מחלקה במרכז לבריאות הנפש באר יעקב, ערכה ביום 15.8.12 חוות דעת פסיכיאטרית בעניין כשירותו של הנאשם לעמוד לדין, וזאת בטרם הוגש כתב אישום. בסיכום חוות הדעת ציינה ד"ר קרת כי אין אצל הנאשם סימנים של פסיכוזה חריפה; ניתן לנהל עם הנאשם שיחה מאורגנת; תפקודו הקוגניטיבי הוערך כתקין; הנאשם יודע במה הוא מואשם, מסוגל לתאר את מעשיו, מבין את חומרת המעשה, יודע שהוא צפוי לקבל עונש ומסוגל להעריך את תקופת המאסר הצפויה לו; הנאשם מתמצא בהליכי המשפט, מכיר את תפקידי המשתתפים בדיון המשפטי, ומסוגל להיעזר בעו"ד. לנוכח האמור קבעה ד"ר קרת כי הנאשם כשיר לעמוד לדין.

6. **ד"ר שליאפניקוב**, כיום סגנית מנהל מחלקה סגורה בחטיבה לפסיכיאטריה של המרכז לבריאות הנפש באר יעקב, ערכה ביום 2.4.13 חוות דעת פסיכיאטרית בעניינו של הנאשם, לצורך בחינת אחריותו של הנאשם בעת ביצוע העבירה וכשירותו לעמוד לדין. מטבע הדברים לא התייחסה חוות הדעת לשאלת העונש המופחת לפי סעיף 300א לחוק העונשין. חוות דעתה של ד"ר שליאפניקוב התבססה על חומר רב, ובין היתר גם על כתב

האישום וחומרי החקירה המשטרית הכוללים גם את הודאות הנאשם.

בסיכום חוות הדעת ציינה הרופאה כי הנאשם לא היה מוכר למערכת הפסיכיאטרית טרם מעצרו. צוין כי הנאשם אושפז במחלקה בהסכמה, ובהמשך שהה במחלקה על פי צו הסתכלות של בית המשפט. לאורך אשפוזו, כמו גם בבדיקות הפסיכיאטריות שבוצעו טרם אשפוזו הנוכחי, לא הייתה בבדיקות הקליניות כל עדות לפסיכופתולוגיה מג'ורית. במהלך אשפוזו נהג הנאשם לעתים באימפולסיביות, דרשנות, חוסר גבולות ותוקפנות. כשדרישותיו לא נענו, ניסה לפגוע בעצמו. על סמך הבדיקות הקליניות וההסתכלות הפסיכיאטרית במהלך האשפוז, ולאחר עיון במסמכים הרפואיים, המשפטיים והמשטרתיים, הגיעה המומחית למסקנות הבאות:

1. הנבדק סובל מהפרעת אישיות לא ספציפית עם קווים אנטיסוציאליים וגבוליים ושימוש לרעה באלכוהול.
2. בעת ביצוע העבירה המיוחסת לו בכתב האישום לא סבל ממחלת נפש במובן המשפטי של המילה, ידע להבדיל בין טוב ורע ובין מותר לאסור, ולכן אחראי למעשהו.
3. במצבו הנפשי הנוכחי מסוגל לעקוב אחר הליכי המשפט, להבין את מהות האשמה והעונש, לקבל סעד משפטי מסגור, ולפיכך כשיר לעמוד לדין.
4. לא זקוק לאשפוז פסיכיאטרי. במקביל לשחרורו תינתן המלצה להשגחה לפי נוהלי שב"ס וטיפול התרופתי המיועד להורדת התוקפנות והאימפולסיביות. י[נ]בדק ע"י פסיכיאטר מטעם מב"ן לפי הצורך.

בחקירה הנגדית הופנתה ד"ר שליאפניקוב לסיכום של מבחנים פסיכודיאגנוסטיים שנערכו לנאשם - סיכום שהיה בין החומרים שעליהם הסתמכה בחוות דעתה (להלן: **"הסיכום הפסיכודיאגנוסטי"**). באותו סיכום נכתב:

ממצאי האבחון מצביעים על כך שזמנה [הנאשם] הוא בעל ארגון אישיות גבולי נמוך, לא בשל, עם קווים אנטיסוציאליים. הוא מראה יכולת לתפוס את המציאות באופן קונבנציונלי אך עם זאת מראה הפרעות בתהליכי החשיבה על רקע הפרעת האישיות ממנה סובל. נראה שכשנפגש עם סיטואציות מורכבות או מציפות רגשית, הוא חייב להשתמש במנגנוני הגנה של פיצול, הכחשה ו-Acting Out כדי לשאת את המציאות הבלתי נסבלת. הגנות אלו יוצרות לעיתים הפרעות בחשיבה ובבוחן המציאות שלו... נראה שהוא נוטה להכללת יתר כשהוא מוצף רגשית, הוא מתקשה לווסת את רגשותיו הקשים והוא חסר ערוצים סובלימטיביים להתמודדות מסתגלת, מה שמביא אותו להתנהגות תוקפנית כלפי עצמו וכלפי סביבתו.

ד"ר שליאפניקוב נשאלה על כך שבסיכום הפסיכודיאגנוסטי נכתב כי ההגנות של פיצול, הכחשה ו-Acting Out יוצרות לעתים הפרעות בחשיבה ובבוחן המציאות של הנאשם. בתגובה ציינה המומחית כי כאשר פסיכולוג כותב "הפרעה בבוחן המציאות", משמעות הדבר שונה לגמרי מהשימוש שיעשה פסיכיאטר באותו מונח. המבחנים הפסיכודיאגנוסטיים משמשים את הפסיכיאטרים אך ורק כבדיקת עזר, שאינה מכתיבה את תוצאת הבדיקה הקלינית (וכדבריה - "אוי לנו אם נשתמש בבדיקת עזר כמשהו קליני"). העדה הסבירה כי פגיעה בבוחן המציאות היא פגיעה ביכולתו של אדם להעריך את המציאות הפנימית והחיצונית בצורה נכונה, וכי לאחר בדיקה קלינית של הנאשם, **היא סבורה כי הנאשם אינו סובל מפגיעה בבוחן המציאות או בשיפוט** (ע' 47 ש' 5; ע' 48 ש' 2-7, 12-15; ע' 49 ש' 1-3, 7-10). "יאמר כבר עתה, כי גם לפי הדו"ח הפסיכולוגי הדיאגנוסטי שהגישה ההגנה, לא סובל

הנאשם מפגיעה בבוחן המציאות (ראו להלן בס' 8).

ד"ר שליאפניקוב הסבירה כי אימפולסיביות היא תכונה המאפיינת הן הפרעת אישיות אנטיסוציאלית הן הפרעת אישיות גבולית. לדבריה, כמחצית מהכלואים הם בעלי הפרעת אישיות אנטיסוציאלית, אימפולסיביים, מתקשים לעמוד במצבי מצוקה, מגיבים לעתים בצורה קיצונית, עושים שימוש ב"פיצול", ועלולים להתפרץ בתוקפנות ואף לפגוע בעצמם במצבי מצוקה. המומחית תהתה: האם נבחן לגבי כל אלה את תחולת סעיף 300א? מבחינה זו, הנאשם הוא "לא יותר ולא פחות, בערך אותו דבר" (ע' 53 ש' 15-30). הנאשם הוא אדם אימפולסיבי באופן כללי, וכאשר יש גירוי אין הוא בוחן את האפשרויות ובוחר מביניהן, אלא פועל מיד עם הגירוי. ואולם, לפי עדותה, במקרה הספציפי אין סיבה לחשוב שהנאשם פעל בצורה מידית, וזאת משום שהוא תכנן את המעשה מראש. העדה סבורה אפוא כי התקיפה לא בוצעה כמעשה אימפולסיבי (ע' 56 ש' 22-25).

עוד ציינה ד"ר שליאפניקוב כי בבדיקה שבוצעה ביום מעצרו עלה שהנאשם לא סבל מדלריום (שינויים ברמת ההכרה שאליהם יכולים להתלוות גם הפרעות בתפיסה). העדה ציינה כי לא התייחסה לדלריום על רקע שימוש באלכוהול, המופיע בדרך כלל אצל מי שמאובחן כמכור לאלכוהול, וזאת משום שלא הייתה לה סיבה לחשוב שהנאשם סובל מהתמכרות לאלכוהול (להבדיל מעשיית שימוש באלכוהול) (ע' 38 ש' 29-31; ע' 39 ש' 1-6).

7. **ד"ר גרינשפן**, המכהן מזה כ-15 שנים כמנהל המחלקה לפסיכיאטריה משפטית של המרכז לבריאות הנפש באר יעקב, כתב חוות דעת פסיכיאטרית על אודות הנאשם ביום 11.2.14, לענין סעיף 300א לחוק העונשין (במ' 3). לצורך כתיבת חוות דעתו התבסס המומחה על התיק הרפואי של הנאשם במב"ן (הכולל את אשפוזו של הנאשם בתאריכים 18.2.13 - 2.4.13), בדיקות אמבולטוריות של רופאי מב"ן וכן בדיקות קליניות באשפוזו השני של הנאשם, בתאריכים 3.2.14 - 11.2.14, לצורך כתיבת חוות הדעת של ד"ר גרינשפן. בחוות הדעת צוין כי היא מהווה חלק בלתי נפרד מחוות הדעת מיום 2.4.13 שכתבה ד"ר שליאפניקוב בעניינו של הנאשם (נראה כי הכוונה היא שחוות הדעת מיום 2.4.13 מהווה חלק בלתי נפרד מחוות דעתו). בהמשך חוות דעתו הפנה הפסיכיאטר במפורש לסקירה המופיעה בחוות הדעת של ד"ר שליאפניקוב, בין השאר לגבי חומר החקירה בתיק, והתייחס גם לדברים שאמר הנאשם לחוקריו ביום הרצח (9.8.12).

ד"ר גרינשפן התרשם כי הנאשם סובל מהפרעת אישיות בלתי ספציפית בעלת קווים אנטיסוציאליים וגבוליים. הוא לא התרשם כי מדובר בהפרעה נפשית חמורה או בליקוי בכושרו השכלי של הנאשם, שהביאו להגבלה ממשית לענין הבנתו את המעשה שעשה, את הפסול שבו, או את היכולת להימנע מהמעשה. המומחה ציין כי הנאשם סיפר על יחסים מתוחים עם אביו, על אלימות וזלזול מצד האב כלפיו ועל תחושת חוסר הערכה מצד האב. להערכתו, אין לראות בתחושות אלה כשלעצמן הסבר לביצוע הרצח. לדידו ביצע הנאשם את המעשה על רקע קווי אישיותו. הפסיכיאטר ציין בחוות הדעת כי הנאשם תכנן את המעשה יום קודם לכן, והוא אינו מצטער עליו; אין בעברו של הנאשם אשפוזים פסיכיאטריים או פנייה לשירות הפסיכיאטרי על רקע בעיות ומצוקות נפשיות טרם מעצרו הנוכחי; ואין תורשה פסיכופתולוגית מאג'ורית (ע' 2). המומחה מצא אצל הנאשם שיפוט חברתי ובוחן מציאות תקינים (ע' 1). לסיכום כתב ד"ר גרינשפן כי לא התרשם שקיימות במקרה הנדון נסיבות נפשיות חריגות המצדיקות ענישה מופחתת.

בעדותו בחקירה נגדית חזר ד"ר גרינשפן על כך שאין מדובר בהפרעה נפשית חמורה, אלא בהפרעת אישיות אנטי סוציאלית - שאינה בגדר הפרעה נפשית חמורה. לדבריו, 70-80 אחוז מהאנשים שמרצים עונש מאסר בבתי הסוהר סובלים מהפרעת אישיות אנטי סוציאלית (ע' 63 ש' 29-32). המומחה חזר על כך שהנאשם לא ביצע את הרצח רק

בשל יחסיו עם אביו, אלא גם בגלל קווים אנטי סוציאליים באישיותו. הוא הביא כדוגמה אירוע שבו איים הנאשם על קרימינולוגית שטיפלה בו במחלקה. אין מדובר במישהי שהיה לנאשם עמה קשר או מערכת יחסים מורכבת ובעייתית ארוכת טווח, שהביאו אותו להתנהגות תוקפנית. התנהגותו נובעת מקווי אישיותו האנטי סוציאליים (במ/3 ע' 2; ע' 78, ש' 20-12).

ד"ר גרינשפן העיד כי לנאשם אין הפרעה בבוחן המציאות, ושהנאשם ידע שמעשיו אסורים והיה יכול להימנע מהם (ע' 75 ש' 4-5, 14-15). הוא התייחס בעדותו לדו"ח הערכה פסיכודיאגנוסטי שהגישה **ההגנה**, והדגיש כי גם בהתאם לאמור בדו"ח זה, הנאשם הבין מה שקורה, אין לו הפרעות בבוחן המציאות, ושיפוטו תקין. העד הדגיש כי למעשה, **אין חילוקי דעות בעניין זה** (ע' 62 ש' 21-24). אשר לסיכום המבחנים הפסיכודיאגנוסטיים המצוטט בחוות דעתה של ד"ר שליאפניקוב, שלפיו יש אצל הנאשם לעתים הפרעות בחשיבה ובבוחן המציאות, הסביר העד:

בוחן המציאות של האנשים האלה לא הופך להיות פתולוגי ברמה שהם לא יכולים להבין אם המעשה שהם עושים כן או לא. הם מאוד לחוצים, הם מאוד בעלי סף גירוי נמוך, על אותה סיטואציה לא מובנית וקשה להם. התוקפנות שלהם יוצאת יותר, קשה להם לעצור אותה...

...

זה ברור לנו למה הם עושים את הדברים האלה, לא היתה להם בעיה אם לא היו הפרעות אישיות. יחד עם זאת, זה לא אומר שהם לא יודעים ומודעים שאת הדבר הזה אסור לעשות...

(ע' 73 ש' 30-31; ע' 74 ש' 1-8)

המומחה שלל בעיות אורגניות של הנאשם כתוצאה מצריכת אלכוהול או הימנעות מצריכתו (ע' 81 ש' 26-27; ע' 82 ש' 3-4, 9).

ד"ר גרינשפן העיד כי "הפרעת אישיות פר-סה איננה הפרעת נפשית חמורה" (ע' 60 ש' 13-14). כשנשאל מתי הפרעת אישיות גבולית תגיע כדי "הפרעה נפשית חמורה", הסביר הפסיכיאטר כי נדרש שאותו אדם יהיה "כמעט ברמה פסיכוטית, שהבן אדם לא יוכל להבדיל בין המותר לאסור, בין הטוב לרע, להבין שהמעשה שהוא עושה אסור" (ע' 64 ש' 28-32; ע' 65 ש' 23-25). ד"ר גרינשפן התקשה לנקוב בדוגמה, אך לבסוף ציין כי במצבים מסוימים ייתכן שמצב של borderline personality disorder ייחשב כהפרעה נפשית חמורה.

כן נדרש ד"ר גרינשפן לתת דוגמאות להפרעות נפשיות להבדיל ממחלות נפש. ד"ר גרינשפן התייחס בעדותו לקושי לקבוע היכן בדיוק עובר הגבול בין המצב הפסיכוטי לבין הפרעה נפשית חמורה שהיא פסיכוטית (ע' 66 ש' 14-18). הוא הציע בעיקר דוגמאות אשר כוללות התערבות של גורם חיצוני (כדוגמת גידול, פיגור, אלכוהול וסמים), ואישר דוגמה שהועלתה על ידי בית המשפט - רמיסיה במחלת נפש (ע' 59 ש' 27-31; ע' 60 ש' 1-7; ע' 66-69).

דו"ח הערכה פסיכודיאגנוסטי מטעם ההגנה ("דו"ח ההגנה")

8. מטעם ההגנה הוגש דו"ח הערכה פסיכודיאגנוסטי שנערך על ידי **הפסיכולוג עמוס פריבס** ופסיכולוגית קלינית סיגל דנון, לאחר שני מפגשי אבחון עם הנאשם בחודש ספטמבר 2014. בסיכום דו"ח ההגנה (ע' 6) צוין:

בוחן המציאות שלו תקין ובחומר המבחנים אין כל עדות לקיומם של תהליכים פסיכוטיים ולא ניכרת פגיעה בתפיסת המציאות, בשיפוט או בתהליכי החשיבה.

כן צוין:

זמנה חסר בכוחות על מנת להתמודד עם עוצמות גבוהות של דחף הקיימות בו. הרגשות מציפים אותו, הוא מתקשה להפעיל תהליכי חשיבה, עיכוב ובקרה, ונתון לחוות קשיים עזים בשליטה עצמית ובוויסות רגשי, באופן פתאומי, מבלי להבין פשר רגשותיו והתנהגותו.

על רקע האמור לעיל נראה כי ניתן להבין את הרג אביו כקשור לתחושות התסכול המלוות אותו לאורך שנים ארוכות ואי יכולתו להתמודד או אפילו לבטא את אותו תסכול. נראה כי הוא אינו סובל מפגיעה בבוחן המציאות, אולם נטייתו לאימפולסיביות, יחד עם תחושות זעם לא מעובדות בעולמו הפנימי, גורמים לו להתפרצויות אלימות...

קשייו של זמנה בהתמודדות עם תחושות התסכול והזעם, מציבים אותו בסיכון להתנהגויות פגיעה עצמית או פגיעה באחר.

מתוך האבחון הנוכחי אין עדות למצב פסיכופטי פעיל כיום, אין סימנים להפרעה בבוחן המציאות, בשיפוט או בתהליכי החשיבה. עם זאת, ביצועי הנמוכים של זמנה בתחום הקוגניטיבי, אינם מתיישבים עם הדיווח העצמי שלו על הישגיו בעבר, כמי שסיים בגרות באופן חלקי ושירות מלא ביחידה קרבית, ומעלים שאלה לגבי ירידה קוגניטיבית, אשר יכולה להיגרם משימוש ממושך וקיצוני באלכוהול...

מר פריבס המליץ על הפניית הנאשם להערכה פסיכיאטרית לשם בחינת מצבו הנפשי כיום והערכה לגבי מצבו הנפשי בעת ביצוע העבירה, כהשלמה לתמונת המצב העולה מהאבחון שביצע. ואולם, לא הוגשה חוות דעת פסיכיאטרית מטעם ההגנה.

עוד יודגש כי אין בדו"ח ההגנה כל התייחסות או המלצה לעניין תחולת סעיף 300א על עניינו של הנאשם.

בעדותו נשאל הפסיכולוג האם הוא מסכים לכך שהמתואר בכתב האישום - ההחלטה שהתקבלה יום קודם לרצח וההמתנה לשעת כושר ביום האירוע - אינו משקף התנהגות אימפולסיבית. העד השיב כי הדבר אכן מלמד על רמה של שליטה, וכי הנאשם לא פעל מתוך דחף טהור, אלא הצליח להפעיל מנגנונים מעכבים. לדבריו: **"ההבחנה בין טוב ורע ברור שקיימת"** (ע' 109 ש' 22-20, 28-27, 32-31).

הובהר כי הפסיכולוג פריבס הסתמך על מידע שמסר לו הנאשם בדבר הרגלי השתייה שלו, שירותו הצבאי ועברו התעסוקתי (ע' 99 ש' 12-8). ואולם, המידע שמסר הנאשם אינו מדויק. כך, בניגוד לאמור בדו"ח ההגנה כי הנאשם סיים שירות צבאי מלא כחייל קרבי, ידוע כי כעבור שנה כלוחם סירב הנאשם פקודה, נשלח לכלא צבאי, סירב לחזור לשרת כלוחם והשלים את שירותו באפסנאות. כמו כן, בדו"ח ההגנה נכתב כי הנאשם עבד תקופה קצרה באילת וכן עבד בעבודות מזדמנות לתקופות קצרות במקומות שונים בארץ, אך רוב הזמן היה שותה ולא עושה דבר (ע' 1). זאת בעוד שידוע (בהתאם לחוות דעתה של הפסיכיאטרית ד"ר קרת, במ/1, ע' 2) כי הנאשם עבד בבית מלון אילת במשך תקופה של שנתיים ו-8 חודשים, וכי לאחר השירות הצבאי עבד בשמירה כ-7 חודשים, כמחסנאי במשך כשנה, ובנגרייה במשך 11 חודשים, שאז פוטר מפאת קיצוצים. מידע זה סותר את דברי הנאשם לפסיכולוג, שלפיהם לאחר שחרורו מהצבא הוא התמכר לאלכוהול, שנה רוב הזמן ולא הצליח להתמיד במקומות עבודה.

בתגובה ציין העד כי הוא התרשם מהנאשם כדובר אמת (ע' 107 ש' 20-19), וכי כשקוראים את דו"ח ההגנה

מתחילתו ועד סופו, רואים היסטוריה של תפקוד נמוך וקשיי הסתגלות בכל מערכת ובכל מסגרת שבה שהה הנאשם (ע' 104 ש' 26-27). לא למותר לציין כי לא זהו המבחן לעניין תחולת סעיף 300א.

כשנאמר לעד כי השאלה היא האם מדובר בהפרעה נפשית קשה שגורמת לאובדן מוחלט כמעט של יכולת השליטה, השיב העד כי בעניינו של הנאשם קיימת פגיעה בשליטה העצמית, אך את דרגת החומרה של הפגיעה קשה להעריך (ע' 117 ש' 21-27).

בעדותו אמר מר פריבס באופן ברור כי אין בדו"ח שכתב כל סתירה או התנגשות עם חוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינו של הנאשם (ע' 113 ש' 29-29).

כפי העולה מעדותו, מר פריבס מעולם לא הגיש חוות דעת לעניין סעיף 300א ולא הכין דו"ח פסיכודיאגנוסטי עבור פסיכיאטר שהגיש חוות דעת מומחה לבית המשפט בעניין סעיף זה (ע' 118 ש' 1-9).

הראיות האחרות

9. קביעת מצבו הנפשי של הנאשם "איננה סומכת רק על חוות דעת רפואיות, אלא גם - ולעיתים בעיקר - על מכלול של עובדות, לרבות מעשיו של מבצע העבירה והתנהגותו" (ע"פ 2098/08 **פרעוני נ' מדינת ישראל** (מיום 28.12.11), ס' 13, וההפניה המופיעה שם). הראיות האחרות העיקריות בעניינו הן שתי הודאותיו של הנאשם מיום הרצח, 9.8.12 (הודאה **ראשונה** משעה 12:37 - ת/1, ותמלול - ת/2; הודאה **שנייה** משעה 18:16 - ת/5, ותמלול - ת/6).

המניע לרצח

10. בהודאתו הראשונה, זמן קצר לאחר הרצח, הסביר הנאשם לחוקריו את המניע שבגינו רצח את אביו. הנאשם סיפר שאביו זלזל בו, לא העריך אותו, ו"מירר" את חייו:

חוקר מס' 2 : בוא תסביר לי בבקשה מה עשה לך אבא שלך כל-כך נורא

שהחלטת שאתה רוצח אותו?

נחקר ... : אין, מירר לי את החיים, לא יודע...

חוקר מס' 2 : במה, בוא תסביר לי במה, מה זה מירר לך את החיים?

נחקר : לא הולך לי בחיים, הוא קילל אותי קללות... הוא קילל

אותי יותר מדי שלא תצליח בחיים ... אני מרגיש כאילו אין לי ערך בחיים ... גם לא אומר לי שלום [כ]שאני בא ... אני כאילו זבל בשבילו.

(ת/2, ע' 5 ש' 12-20).

עוד עולה, כי הנאשם הרגיש לא רצוי בביתו, אך היה חסר אמצעים כלכליים לעבור להתגורר במקום אחר (הודאה שנייה, ת/6 ע' 4 ש' 35-38; ע' 5 ש' 1-5).

11. הנאשם סיפר על אירוע שקרה ביום שקדם לרצח, שבמהלכו ביקש האב לקחת מאוורר מחדרו של הנאשם (ת/2, ע' 10 ש' 17-32):

חוקר מס' 1 : מה היה אתמול?

נחקר : הוא בא לחדר גם ... הוא בא מאוורר לקחת, אמרתי לו לך,

הוא שם לי על הפנים, על הפנים שם לי את היד שלו...

חוקר מס' 2 : מה הוא שם לך על הפנים?

נחקר : את המאוורר.

...

נחקר : ... כאילו הוא שם לי בפנים, בכוונה כזה. אז העפתי אותו

ואז הוא אמר לי תתקן, אני לא מתקן, אמרתי לו לך.

חוקר מס' 2 : את מה העפת, את המאוורר?

נחקר : כן.

הנאשם סיפר כי באותו אירוע ביקש האב גם לקחת את מטען הטלפון הנייד שלו, והנאשם אמר לו: "מה אתה עושה עם המטען, זה המטען שלי". הנאשם הוסיף וסיפר לחוקריו על אביו: "[הוא] היה מציק לי כאילו... ב'שושו' כזה היה מציק לי" (ת/2 ע' 11 ש' 1-9). הנאשם הזכיר בדבריו גם תקרית שאירעה כשנתיים קודם לכן, שבמהלכה אביו הפך את הטלוויזיה שלו, והנאשם ניגש אליו, דחף אותו, ואז אביו קילל אותו (ת/2, ע' 9 ש' 33-38; ע' 10 ש' 1-12).

12. בהודאתו השנייה חזר הנאשם על דברים שמסר בהודאתו הראשונה, וסיפר כי הוא חש הקלה לאחר הרצח (ת/6, ע' 3 ש' 30-39; ע' 4 ש' 1-7).

13. מדברי הנאשם עולה כי המנוח לא פגע בו פיזית, אף שניסה לעשות זאת ("וכמה פעמים ניסה להרים ידיים אבל הוא מבוגר אז הוא לא יכול" - ת/6, ע' 4 ש' 14-15; וכן ת/2 ע' 9 ש' 22-27).

14. מעדותה של אחות הנאשם, צאהייט טשלה, עולה כי היחסים בין הנאשם למנוח היו טובים דווקא (ת/23, ע' 1 ש' 11-16).

תכנון הרצח, ההמתנה לביצועו וקור הרוח בראשית ביצועו

15. הנאשם סיפר בהודאתו הראשונה כי ההחלטה לרצוח את אביו גמלה בלבו יום קודם לכן, אך באותו יום חש פחד, ואילו למחרת, יום הרצח, כבר לא פחד לבצע את המעשה (ת/2, ע' 2 ש' 21-26). הנאשם סיפר כי חיכה שאביו יהיה לבדו (ת/2, ע' 6 ש' 6). הנאשם חזר על הדברים גם בהודאתו השנייה, והוסיף כי ביום שבו החליט להרוג את אביו היו בבית אנשים (ת/6, ע' 1 ש' 28-29; ע' 2 ש' 1-4):

חוקר : ... אני רוצה שתסדר לי איך ומתי תיכננת את המוות של אבא שלך.

נחקר : אתמול, זה אתמול תיכננתי אבל היו אנשים.

...

נחקר : ופחדתי קצת גם, וזהו, הוא הגיע וזהו...

16. כן סיפר הנאשם כיצד המתין במהלך שעות הבוקר ביום האירוע, להזדמנות מתאימה לביצוע תכניתו (ת/6, ע' 2 ש' 15-39):

חוקר : ... בבוקר, מה עשית מאז שקמת?

נחקר : אכלתי סנדוויץ' וזהו, וראיתי טלוויזיה וזהו, חיכיתי שאבא יגיע.

חוקר : ... מאיפה היה צריך להגיע אבא שלך?

נחקר : לא יודע.

...

חוקר : אז איך ידעת שהוא צריך להגיע?

נחקר : אני יודע, מה. אני ראיתי שהוא ... שיצא.

...

נחקר : וזהו, הוא צריך לחזור מתישהו.

חוקר : באיזה שעה הוא יצא, מתי?

נחקר : לא יודע. בסביבות עשר נראה לי אם אני לא טועה.

...

חוקר : ... כשהוא יצא, מה חשבת?

נחקר : ... ישבתי כרגיל, כאילו שמרתי על שקט.

חוקר : ומה חשבת בלב שלך, מה רצית לעשות?

...

נחקר : מתי הוא חוזר, מתי הוא חוזר, זהו, אני כבר רציתי לסיים, להרוג

אותו.

חוקר : ... מה רצית?

נחקר : להרוג את אבא שלי.

17. הנאשם סיפר כי ידע שהגרזן נמצא בבית מעל "הכביסה" ואישר כי החליט שברגע שיהיה לבד עם אביו בבית, יביא את הגרזן ויעשה בו שימוש (ת/2, ע' 13 ש' 11-20). בטרם פנה למימוש תכניתו ניגש הנאשם לדלת

הכניסה של הדירה ווידא שהיא נעולה (ס' 6 לכתב האישום שבו הודה הנאשם).

הקריאה למשטרה ולמד"א

18. הנאשם התקשר למשטרה מיד לאחר הרצח וביקש כי יזמינו אמבולנס. לשאלה מדוע הזעיק עזרה מידית אם רצה במוותו של אביו, השיב הנאשם כי לא רצה שדיירי הבית יראו את הגופה (ת/2, ע' 8 ש' 13-35; ע' 9 ש' 21-11).

התייחסות הנאשם למעשיו

19. הנאשם סיפר כי רצה במוותו של אביו וכי אינו מצטער על מעשיו (ת/2, ע' 16 ש' 32-38):

חוקר מס' 1 : ... אמרנו לך הרגע שאבא כנראה נפטר, מה יש לך לומר על

זה?

נחקר : אני אומר ש ... מה אני אגיד לך, זה קשה אבל ... זה קשה

אבל אין מה לעשות, זה ... אין מה לעשות, אני לא מצטער.

חוקר מס' 1 : ... רצית שהוא ימות, כן?

נחקר : כן, אני לא מצטער. באמת, אני, שאלוהים יסלח לי אבל מה

... אין לי משהו אחר שאני יכול להגיד עליו.

וכן (ת/6, ע' 5 ש' 32-39):

נחקר : אני לא מצטער, אני מרגיש יותר טוב עכשיו, באמת, אני

מרגיש הקלה. אין לי מה להצטער, אם הייתי מצטער לא

הייתי עושה את זה מההתחלה.

חוקר : ... לא כואב לך על המשפחה...?

נחקר : זה כואב...

...

נחקר : אני מרגיש שהרסתי משפחה אבל אין מה לעשות.

20. הנאשם נעצר ביום 9.8.12 בשעה 11:55. בעת מעצרו אמר לקצין הממונה: "מה שמגיע לי מגיע לי. ידעתי שאלך לכלא" (דו"ח קצין ממונה, ת/9).

שלילת התמכרות לאלכוהול ושימוש בסמים

21. הנאשם נשאל בנושא והשיב כי הוא אינו אלוהוליסט, אך הוא שותה מדי פעם ("יום שישי אני שותה, יום חמישי, מתי שזה, ככה"). לשאלה האם שתה ביום האירוע השיב בשלילה, והוסיף כי גם ביומיים שלפני האירוע לא שתה. הנאשם שלל גם שימוש בסמים (ת/2, ע' 4 ש' 30; ע' 5 ש' 9-1).

שלילת בעיות נפשיות

22. הנאשם נשאל אם הוא סובל מבעיות נפשיות. תשובתו הייתה: "לא, שום דבר" (ת/2, ע' 7 ש' 14-15).

טענות הצדדים

23. ההגנה טוענת כי בעניינו של הנאשם מתקיימות הדרישות הקבועות בסעיף 300א(א), ולכן יש להטיל עליו ענישה מופחתת חלף מאסר עולם. ההגנה מקבלת את קביעתם של הפסיכיאטרים כי הנאשם סובל מהפרעת אישיות, אך טוענת כי מדובר בהפרעת אישיות **חמורה**, שהגבילה במידה ניכרת את יכולתו להימנע מביצוע הרצח. ההגנה טענה לכשלים שונים בחוות הדעת הפסיכיאטריות שהוגשו, וביקשה להתבסס על האמור בסיכום הפסיכודיאגנוסטי ובדו"ח ההגנה, ובייחוד על האמירה כי הנאשם עושה שימוש במנגנוני הגנה כדוגמת "פיצול".

24. ההגנה ציינה בסיכומיה כי אין היא חולקת על הממצאים העובדתיים העולים מהודעותיו של הנאשם, בנוגע למניע לרצח ולתכנונו. עם זאת, טוענת ההגנה כי האופן שבו מנתחת המאשימה את הממצאים אינו עולה בקנה אחד עם חוות הדעת של המומחים. ההגנה מסבירה כי תחושת הזלזול, חוסר הערך וחוסר האהבה מצד המנוח הוקצנו והועצמו בראשו של הנאשם ולא נתנו לו מנוח, וכי דבר זה מעיד ללא צל של ספק על הפרעת אישיות חמורה. כן נטען כי בהתאם לסיכום הפסיכודיאגנוסטי, עושה הנאשם שימוש במנגנוני הגנה והוא חסר ערוצים סובלימטיביים. מכך למד הסנגור שלא היה בכוחו של הנאשם כדי לנתב את תחושותיו לאפיקים חיוביים, אלא רק לתכנון הרצח והמתנה לשעת כושר שבה יהיה הבית ריק מאנשים. לפיכך, טוען הסנגור, אין במניע לרצח ובתכנונו כדי להעיד בעניינו על היעדר ליקוי נפשי או היעדר הפרעה נפשית חמורה. לצורך טיעון זה הפנה הסנגור לערך המונח "פיצול" באתר ויקיפדיה ולניתוח מנגנון הפיצול בספרו של פסיכיאטר מבית הספר לרפואה של אוניברסיטת הרווארד.

25. עוד טען הסנגור כי בעניינו של הנאשם מתקיימות נסיבות הנזכרות בנייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל, שבהתקיימן תשמש הפרעת אישיות כבסיס לענישה מופחתת. נסיבות אלה הן קושי ביצירת קשרים חברתיים וחוויות של כישלונות בשירות הצבאי ובעבודה. צוין כי לנוכח קשיים אלה ועל רקע אישיותו האנטי סוציאלית - עומד הנאשם בתנאים להפחתה בענישה. הסנגור מצוין כי הנאשם מגיע ממשפחה קשת יום ודלת אמצעים, ולכן העובדה שהוריו לא מצאו להפנותו לטיפול חיצוני אינה צריכה לעמוד לו כיום לרועץ.

26. המאשימה טוענת לעומת זאת כי הנאשם אינו עומד באף לא אחד מתנאי סעיף 300א(א), ובנוסף כי אין הוא ראוי לענישה מופחתת לפי סעיף זה. המאשימה מתבססת על האמור בחוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינו של הנאשם, ומציינת כי הדו"ח מטעם ההגנה אינו בגדר חוות דעת פסיכיאטרית, אין בו התייחסות לסעיף 300א, אין בו מסקנה אלא המלצה להפנות את הנאשם לבדיקה פסיכיאטרית, והוא מתבסס בחלקו על מידע שגוי שמסר הנאשם. המאשימה מציינת גם כי עורך דו"ח ההגנה קבע **קביעות התומכות בעמדת המאשימה דווקא**, באומרו כי הנאשם מבחין בין טוב ורע, מעשיו לא היו ספונטניים, ואין בעניינו של הנאשם סימנים להפרעה בבוחן

המציאות.

המאשימה מתנגדת למובאות מתוך "ויקיפדיה" שהובאו בסיכומי ההגנה, וכן לכל ספרות מקצועית אחרת בהיעדר חוות דעת מומחה מתאימה. זאת בטענה כי מדובר בעדות סברה.

27. המאשימה טוענת כי הראיות האחרות בתיק מצביעות על כך שלנאשם היה מניע לביצוע הרצח; הרצח בוצע לאחר תכנון, בקור רוח ולא באופן אימפולסיבי; והנאשם הבין את הפסול שבמעשיו. בנוסף מציינת המאשימה כי מדברי הנאשם עצמו עולה כי הוא אינו צורך אלכוהול באופן קבוע. לפי הטענה, משבוצע הרצח לאחר תכנון ולא באופן אימפולסיבי, והנאשם הבין את הפסול שבמעשיו, אין מתקיים בעניינו התנאי השני הקבוע בסעיף 300א לחוק (הגבלה ניכרת של יכולתו של הנאשם להבין את אשר הוא עושה או את הפסול של במעשיו, או להימנע מביצוע העבירה).

28. עוד טוענת המאשימה, כי לנוכח האכזריות היתרה בביצוע הרצח, כפי שזו עולה מחומר הראיות בתיק, הרי שאף אילו היו מתקיימים תנאי סעיף 300א, אין זה מקרה שבו תחושת הצדק הולמת הפחתה בעונש.

דין והכרעה

29. כידוע, קובע סעיף 300 לחוק העונשין עונש מאסר עולם חובה לאדם המורשע בעבירת רצח. יחד עם זאת, קובע סעיף 300א(א) כדלקמן:

על אף האמור בסעיף 300, ניתן להטיל עונש קל מהקבוע בו, אם נעברה העבירה באחד מאלה:

(א) במצב שבו, בשל הפרעה נפשית חמורה או בשל ליקוי בכושרו השכלי, הוגבלה יכולתו של הנאשם במידה ניכרת, אך לא עד כדי חוסר יכולת של ממש כאמור בסעיף 34 ח -

(1) להבין את אשר הוא עושה או את הפסול שבמעשהו; או

(2) להימנע מעשיית המעשה.

30. סעיף 300א(א) מקנה לבית המשפט שיקול דעת לסטות מעונש מאסר העולם, הקבוע בצד עבירת הרצח, ולהשית על מי שהורשע בביצוע הרצח עונש מופחת. זאת, כאשר "תחושת הצדק מחייבת שלא לגזור מאסר עולם על הרוצח אף שהוא רוצח" (ע"פ 3243/95 **צאלח נ' מדינת ישראל**, פ"ד נב(1) 789, 769 (1998) (להלן: "עניין **צאלח**").

בסעיף זה נקבעו שלושה תנאים שבהתקיימם ניתן להטיל עונש מופחת: **(א)** הנאשם לוקה בהפרעה נפשית חמורה או סובל מליקוי בכושרו השכלי; **(ב)** יכולתו להבין את אשר הוא עושה או את הפסול במעשיו (במישור השכלי) או להימנע מביצוע העבירה (במישור הרצוני), הוגבלה במידה ניכרת; **(ג)** קיים קשר סיבתי בין ההפרעה הנפשית לבין ההגבלה הניכרת ביכולת להימנע מהמעשה.

גם כאשר מוכח שהתנאים כולם התקיימו - לבית המשפט מסור שיקול דעת אם אמנם להפחית מן העונש ובאיזו

מידה. ההכרעה בעניין זה נעשית בהתאם לנסיבות המקרה, ועל פי רוב בית המשפט לא יהא נכון לסטות מעונש החובה, אלא באותם מקרים שבהם תחושת הצדק אינה מתיישבת עם הטלת עונש מאסר עולם בשל מצבו הנפשי של מבצע העבירה בעת ביצועה (ראו ע"פ 6344/12 **בוגוסלבסקי נ' מדינת ישראל** (12.7.16), להלן: "עניין **בוגוסלבסקי**"), ס' 51, והפסיקה המוזכרת שם; ע"פ 8287/05 **מחטרה נ' מדינת ישראל** (11.8.11), ס' 14א, והפסיקה המוזכרת שם). מדובר למעשה בתנאי **רביעי**, להטלת עונש מופחת - תנאי שלפיו על בית המשפט להשתכנע כי נסיבות המקרה אינן מצדיקות הטלת עונש של מאסר עולם. לא ישתכנע בית המשפט בכך, יוטל עונש של מאסר עולם על הנאשם שהורשע בעבירת רצח, גם אם הרוצח לקה בהפרעה נפשית חמורה שכתוצאה ממנה הוגבלה באופן ניכר יכולתו להימנע ממעשה הרצח.

נקבע בפסיקה כי על כתפי הנאשם מונח הנטל להוכיח כי מתקיימים תנאי סעיף 300א(א), במאזן ההסתברויות, שהרי מדובר במצב שבו לא חלים עוד כללי הנטלים של הדין הפלילי המהותי, באשר לנאשם שהורשע לא עומדת עוד חזקת החפות (ע"פ 7408/09 **גדו נ' מדינת ישראל** (10.3.13), להלן: "עניין **גדו**"), בפסקה 13; עניין **צאלח**, ע' 790).

31. סעיף 34 ח לחוק העונשין, הנזכר בסעיף 300א(א), קובע פטור מאחריות פלילית בגין אי שפיות. קיים דמיון בין תנאי סעיף הפטור מאחריות פלילית מחמת אי שפיות לבין התנאים לענישה מופחתת בעבירת רצח מחמת הפרעה נפשית חמורה. ההבדלים העיקריים יפורטו להלן, במסגרת ההתייחסות לשני התנאים הראשונים הקבועים בסעיף 300א(א).

32. אשר לתנאי הראשון - על הנאשם המבקש מבית המשפט לעשות שימוש בסעיף 300א(א) לשכנע את בית המשפט כי הוא סובל מ"הפרעה נפשית חמורה", להבדיל ממחלת נפש הנדרשת בסעיף 34 ח.

בית המשפט העליון חזר ועמד על ההלכה, שלפיה לא כל הפרעת אישיות נכנסת לגדרו של סעיף הענישה המופחתת. ההפרעה הנפשית החמורה, שאליה מתייחס סעיף 300א(א), דורשת קיומו של מצב רפואי-פסיכיאטרי, החסר "אך במעט מהפגיעה שבה פוגעת מחלת הנפש בנאשם הזכאי לחסות בצילו של סעיף 34 ח" (ע"פ 3617/13 **טיטל נ' מדינת ישראל** (28.6.16), ס' 62, 64 וההפניות המופיעות שם). וראו עניין **גדו**, ס' 18:

...איגוד הפסיכיאטריה בישראל אף פרסם ניירות עמדה בנושא "עונש מופחת בעבירת רצח", במסגרתם תוארה דרישת סעיף 300א(א) כך:

"2. המחוקק השתמש בביטוי 'הפרעה נפשית חמורה' במשמעות של הפרעה נפשית קשה (serious). מנקודת ראות הפסיכיאטרים משמעות המילה חמורה/קשה, היא כי מדובר בהפרעה/מחלה הפוגעת בצורה משמעותית ברוב תפקודי הנפש, ההתנהגות והתפקוד ("עונש מופחת בעבירת רצח - נייר עמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל: הערות והארות" **רפואה ומשפט**, גליון 39, 165, 166 (2008))..."

בהמשך נייר העמדה, מתייחסים הכותבים לכך שלרוב יהא מדובר ב"הפרעות פסיכוטיות, כהפרעה דלזיונלית, סכיזופרניה ברמיסה, והפרעות אפקטיביות עם מרכיב פסיכטי"; ואילו לגבי הפרעות אישיות

נכתב, כי רק לעתים רחוקות הן ישמשו כבסיס לענישה מופחתת. ענישה כזו תוטל:

רק במקרים בודדים וחריגים בהם האדם מאובחן כלוקה בהפרעת אישיות, ומגלה פגיעה בולטת בתפקוד וכן פסיכופתולוגיה הקרובה למצב של חולה נפש פסיכוטי. חומרת ההפרעה באישיות (לפני העבירה) תתבטא באלה: אשפוזים רבים, צורך בטיפול תרופתי בנוגדי-פסיכოזה, קשיים ניכרים ביכולת לעבוד ולשמור על קשרים, כישלונות בחיי משפחה וקשיי תפקוד בלימודים, בחברה, בעבודה ובשרות הצבאי (שם)...

וכפי שנאמר בעניין **בוגוסלבסקי**, בס' 51:

אשר להפרעה הנפשית, ככלל לא תחשב הפרעת אישיות כ"הפרעה נפשית חמורה" אשר תצדיק כניסה לגדרו של סעיף 300א(א) לחוק. ברגיל נדרשת הפרעה שיש בה מרכיב פסיכוטי או קרבה למצב פסיכוטי, לרבות פגיעה בולטת בתפקוד. מכל מקום, שאלת ה"כותרת" או הסיווג בעניין לא תהא מכרעת, והחשוב הוא עד כמה המחלה או ההפרעה פוגעת ומשפיעה על אדם קוגניטיבית ורצונית...

וראו גם את דברי השופט י' עמית, המזכירים את הדברים שהשמיעו בפנינו הפסיכיאטרים ד"ר שליאפניקוב וד"ר גרינשפן:

הפרעת אישיות אנטיסוציאלית היא הפרעה שכיחה, אם לא השכיחה ביותר, בקרב אוכלוסיית האסירים, כמעט בבחינת מאפיין של האישיות העבריינית. הפרעת אישיות אנטיסוציאלית משמעה, בפשטות, התנהגות אנטי חברתית הפוגעת בזולת, והיא חובקת גוונים ותתי הגדרות... הפרעות אישיות אלה... מתאפיינות בכך שאינן פוגמות בבוחן המציאות אלא בהיבטים רגשיים ובין אישיים... התנהגויות אלו נובעות, בין היתר, מאימפולסיביות יתר, היעדר שליטה על דחפים ורגשות, אי מסוגלות להכיל מתח ותסכול, לא אחת בנלווה לשימוש באלכוהול ובסמים. כעניין של מדיניות משפטית המחוקק ובתי המשפט אינם נכונים להכיר בתסמינים ובהתנהגויות אלה לצורך ענישה מופחתת לפי סעיף 300א לחוק...

ע"פ 5417/07 **בונר נ' מדינת ישראל** (30.5.13, להלן: "עניין **בונר**"), ס' 25.

33. אשר לתנאי השני - לעניין עוצמת ההגבלה עקב קיומו של הליקוי הנפשי, דורש סעיף 300א(א) כי הנאשם יוכיח שהליקוי הנפשי הגביל אותו "במידה ניכרת" להבין את מעשיו, את הפסול שבהם או להימנע מהם, ואין הוא נדרש להוכיח כי הליקוי הוביל "לחוסר יכולת של ממש" להבין או להימנע מן המעשים (כנדרש בסעיף 34ח) (עניין **טייטל**, ס' 62). הביטוי "במידה ניכרת" פורש בפסיקה כמשקף שוני כמותי, ולא איכותי, ממידת ההגבלה הנדרשת לצורך תחולת סייג אי שפיות הדעת, והוא כ"מרחק פסע בלבד מחוסר יכולת של ממש". פירוש זה משקף את עמדתה המחמירה של הפסיקה ביחס לפרשנות הראויה של התנאים הקבועים בסעיף 300א לחוק (ע"פ 10669/05 **מטטוב נ' היועץ המשפטי לממשלה** (7.2.08), ס' 14 לפסק דינו של השופט ע' פוגלמן).

התנאי השלישי הוא כאמור קשר סיבתי בין ההפרעה הנפשית לבין ההגבלה הניכרת ביכולת להימנע מהמעשה.

34. אוסיף כי בעניין **גדו** נאמר שלמעשה, אין הפרדה בין תנאי השונים של סעיף 300א(א):

איגוד הפסיכיאטריה עצמו מבהיר לפסיכיאטרים נותני חוות הדעת כי מחלה או הפרעה עולות כדי "הפרעה נפשית חמורה" (מושג משפטי ולא מקצועי-פסיכיאטרי), כאשר הן פוגעות "בצורה משמעותית ברוב תפקודי הנפש, ההתנהגות והתפקוד"; ונהיר בעיניי כי קיימת חפיפה משמעותית, לעתים אף זהות, בין "תפקודי הנפש, ההתנהגות והתפקוד" של נאשם, לבין יכולתו להבין את מעשיו ואת הפסול בהם, ולהימנע מעשייתם. כלומר, "חומרתה" של ההפרעה הנפשית נלמדת גם מכך שפגעה במידה ניכרת בתפקודי הנאשם ברצח; ובמלים אחרות, ניתן לומר כי לא ניתן להפריד באופן חד בין תנאי סעיף 300א(א) ויש לבחון אותם יחד, כמקשה אחת.

מן הכלל אל הפרט

35. לאחר שבחנתי את חומר הראיות, הגעתי למסקנה כי אין כל מקום לתחולתה במקרה זה של הוראת סעיף 300א(א) לחוק העונשין. אפרט זאת להלן.

תנאי ראשון: קיומה של הפרעה נפשית חמורה

36. שני הפסיכיאטרים, ד"ר שליאפניקוב וד"ר גרינשפן, התרשמו, לאחר בדיקת הנאשם ועיון בחומר הרלוונטי בעניינו, כי הנאשם סובל מהפרעת אישיות בלתי ספציפית בעלת קווים אנטיסוציאליים וגבוליים. שניהם - וכך גם הפסיכולוג מר פריבס מטעם ההגנה - התרשמו כי בוחן המציאות ושיפוטו של הנאשם תקינים. גם הפסיכיאטרי ד"ר קרת אשר בדקה את הנאשם בסמוך לאחר הרצח התרשמה כי תפקודו הקוגניטיבי של הנאשם תקין, הוא מבין את חומרת המעשה ואת הצפוי לו בעקבותיו. ד"ר גרינשפן התייחס מפורשות לסוגיית הענישה המופחתת, ומצא כי לא מתקיימות במקרה הנדון נסיבות נפשיות חריגות המצדיקות ענישה מופחתת.

יצוין כי הפסיכולוג פריבס לא התייחס מפורשות לשאלת סעיף 300א, וסבר כי יש להפנות את הנאשם להמשך בירור פסיכיאטרי - דבר שלא נעשה. בחקירה הנגדית הבהיר פריבס כי למעשה, **הדו"ח שחיבר אינו סותר את חוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינו של הנאשם.**

הסנגור טען טענות שונות נגד חוות הדעת הפסיכיאטריות, וביקש להעדיף את האמירה המופיעה הן בסיכום הפסיכודיאגנוסטי הן בדו"ח ההגנה, שלפיה הנאשם עושה שימוש במנגנוני הגנה - כדוגמת "פיצול".

37. בעניין חוות דעתה של ד"ר שליאפניקוב - העלה הסנגור מספר טענות. ראשית הפנה הסנגור לדבריה של המומחית בעדותה: "...ואין כל סיבה שבעולם לדבר על כך שאצל הפרעות אישיות יש פגיעה בבוחן המציאות או בשיפוט" (ע' 43 ש' 28-29). לטענתו, עולה מן הדברים כי העדה מניחה באופן מוטעה שלגבי אדם הסובל מהפרעת אישיות בלבד אין כל סיבה לבחון האם יש פגיעה בבוחן המציאות או בשיפוט, שכן נקודת המוצא והסיום היא שאין כל פגיעה. ואולם, העדה העידה במפורש, כאמור לעיל, כי **לאחר בדיקה קלינית של הנאשם היא סבורה כי הנאשם אינו סובל מפגיעה בבוחן המציאות או בשיפוט.** לנוכח דברים אלה אין לקבל את טענת הסנגור.

כן טען הסנגור לנקודת הנחה שגויה נוספת העולה מעדותה של המומחית, ולפיה רק כאשר יש מחלת נפש ניתן להיכנס בגדרי הענישה המופחתת. אינני מקבל את טענתו. כשנשאלה ד"ר שליאפניקוב מתי ייחשב אדם כבעל הפרעה נפשית חמורה לצורך סעיף 300א, השיבה הפסיכיאטרי:

"כשפסיכיאטר מוכן להסכים שלמישהו יש הפרעה נפשית חמורה על מה הוא חושב? יש כל מיני נזקים אורגניים חבלת ראש, הפרעות במטבוליזם, שהפרעות האלה יכולות [ות] הנזקים האלה יכולים לגרום למצבים פסיכויים לדמנציה והם גם כל המגוון הזה הוא מגוון מאוד מאוד גדול, דלריום גם כן, חבלת ראש בעקבותיה דלריום. או חבלת ראש קשה מצב פסיכויי אורגני חולף, ושוב מתפרץ וזה מחלה פסיכויית פרופר. אבל לא סכיזופרניה ולא ביפולרית ולא סכיזו אפקטיבית. הפרעה נפשית חמורה בשבילי זה הפרעה שגורמת לפגיעה בבוחן המציאות ובשיפוט, במילים אחרות, הפרעה פסיכויית" - ע' 42, ש' 23-30).

בדבריה אלה הבחינה ד"ר שליאפניקוב בין הפרעה נפשית חמורה לבין מחלות נפש ("אבל לא סכיזופרניה ולא ביפולרית ולא סכיזו אפקטיבית"). מוקדם יותר בעדותה הזכירה גם דוגמה של סכיזופרניה במצב של הפוגה - ע' 41 ש' 21-23.

יצוין כי דבריה של ד"ר שליאפניקוב עולים בקנה אחד עם האמור בעניין **גדו**, שם נאמר כי גם אם לא ניתן לתמוך באמירה שלפיה מרכיב פסיכויי הוא מרכיב הכרחי ב"הפרעה נפשית חמורה", ניתן לומר כי הפרעות שכאלה יתאפיינו לרוב במרכיב פסיכויי או בקרבה למצב פסיכויי (ס' 18). כזכור, בעניין **גדו** התייחס בית המשפט העליון לנייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל, שלפיו הפרעה נפשית חמורה תתאפיין לרוב ב"הפרעות פסיכוייות, כהפרעה דלזיונלית, סכיזופרניה ברמיסה, והפרעות אפקטיביות עם מרכיב פסיכויי".

על כל פנים, ד"ר שליאפניקוב לא התייחסה בחוות דעתה לסעיף 300א לחוק העונשין, וחוות הדעת הרלוונטית ביותר לעניין זה היא חוות דעתו של ד"ר גרינשפן.

38. בעניין חוות דעתו של ד"ר גרינשפן - טענתו של הסנגור בעניין חוות דעתו של ד"ר גרינשפן היא כי המומחה "חסר הכלים לאבחן הפרעה אישיותית כהפרעה אישיותית חמורה בהתאם לדרישות סעיף 300א" (ע' 10 לסיכומי ההגנה). לטענת הסנגור, הדוגמה היחידה שהעלה ד"ר גרינשפן שיכולה לבוא בגדרי הפרעה נפשית חמורה הייתה "הפרעה אישיותית גבולית", אך זאת רק תוך אינדיקציה לאשפוזים קודמים. כן טען הסנגור כי הדוגמאות שהביא ד"ר גרינשפן היו בעיקר כאלה שכללו התערבות של גורם חיצוני. בשל כך ביקש הסנגור שלא ליתן משקל גדול לחוות דעתו של ד"ר גרינשפן, ולהעדיף על פניה ועל פני חוות הדעת של ד"ר שליאפניקוב את האמור בסיכום הפסיכודיאגנוסטי.

את טענת הסנגור יש לדחות מכול וכול. אין לקבל את הטענה כי מנהל מחלקה פסיכיאטרית, ובפרט ד"ר גרינשפן, המנהל מחלקה פסיכיאטרית מזה למעלה מ-15 שנה, הוא חסר הכלים הנדרשים לצורך ביצוע האבחון. נראה כי הסנגור התייחס בטענתו לשתי שאלות שונות - השאלה מתי הפרעת אישיות תיחשב כהפרעה נפשית חמורה, ושאלת ההבחנה בין הפרעה נפשית חמורה לבין מחלת נפש. אשר לשאלה הראשונה, אכן, ד"ר גרינשפן התקשה לנקוב בדוגמה שבה הפרעת אישיות תיחשב כהפרעה נפשית חמורה, אך הדבר מובן לנוכח דבריו שלפיהם "הפרעת אישיות פר סה איננה הפרעה נפשית חמורה" (ע' 60 ש' 13-14) - עמדה המוכרת גם בפסיקה (ראו ס' 32 לעיל). אשר לשאלה השנייה, ד"ר גרינשפן התייחס בעדותו לקושי לקבוע היכן בדיוק עובר הגבול בין המצב הפסיכויי (מחלת נפש) לבין הפרעה נפשית חמורה שהיא כמעט פסיכויית (ע' 66 ש' 14-18). אין בכך כדי להעיד על חוסר מקצועיות, אלא על מורכבות הסוגיה שלפנינו. על כל פנים, וכדברי המלומד י' נמיר "הפרעה נפשית חמורה - ענישה מופחתת בעבירת רצח", רפואה ומשפט, גליון 23, 82, 84 (2000):

פסקי הדין מצביעים כי הדגש אינו בהגדרה המדויקת של המושג 'הפרעה נפשית חמורה', אלא בהשלכות של אותה הפרעה על הלך הנפש של הנאשם בעת אירוע הרצח, על יכולתו הקוגניטיבית להבין את המעשה או הפסול שבו, או על היכולת הרצונית להימנע מהתוצאה הקטלנית.

39. בעניין הסיכום הפסיכודיאגנוסטי - בסיכום זה צוין כי הנאשם עושה שימוש בהגנות כגון "פיצול", ושהגנות אלה יוצרות לעתים הפרעות בחשיבה ובבוחן המציאות שלו. ואולם, ד"ר שליאפניקוב הסבירה בעדותה שכמחצית מאוכלוסיית בתי הכלא עושים שימוש במנגנון ה"פיצול". זאת כשלפי הפסיקה, סעיף 300א נועד לחול במקרים חריגים ביותר. כן הסבירה הפסיכיאטרית כי השימוש שפסיכולוג עושה במונח "הפרעה בבוחן המציאות" שונה מזה הנעשה על ידי פסיכיאטר. כאמור, הפסיכיאטרית בדקה את הנאשם ומצאה כי בוחן המציאות שלו תקין, וכך סברו גם ד"ר גרינשפן ואף הפסיכולוג פריבס, שבדק את הנאשם מטעם ההגנה. בנסיבות אלה אין להעדיף את האמירה בסיכום הפסיכודיאגנוסטי, על פני התרשמותם של שני הפסיכיאטרים והמומחה מטעם ההגנה. למעלה מן הצורך אזכיר גם את דבריו של ד"ר גרינשפן, שלפיהם "הפרעה בבוחן המציאות" - אין משמעותה שבוחן המציאות הופך להיות פתולוגי, ברמה שאותו אדם אינו יכול להבין את מעשיו כלל.

אשר לניסיונו של הסנגור להסביר כיצד עשה הנאשם שימוש במנגנון ה"פיצול" ביחס לאביו - ניסיון שנעשה באמצעות הפניה לערך "פיצול" באתר ויקיפדיה ולניתוח מנגנון הפיצול בספרו של פסיכיאטר מבית הספר לרפואה של אוניברסיטת הרווארד - הסבר מסוג זה יש לתמוך בחוות דעת מתאימה. בעניין אחר כבר אמרנו כי אין די בהצגת מחקר של מלומד זר, יהא חוקר מרכזי וחשוב אשר יהא, כאשר המומחים בבית המשפט מאבחנים את המקרה עניינית, ולא ניתן להם מענה בעדות מומחה שכנגד (תפ"ח 47934-11-12 **מדינת ישראל נ' קופר**, מיום 28.6.16, ס' 294).

40. בעניין דו"ח ההגנה - הפנה הסנגור לע' 4 לדו"ח, שבו נכתב:

אל מול העומס הרגשי שהוא חווה ובמפגש עם מצבים מורכבים מורכבים רגשית ומעוררי מתח וחרדה, עושה זמנה שימוש שאינו תמיד יעיל בהגנות ראשוניות דוגמת פיצול, הכחשה, השלכה וצמצום. נראה כי הגנותיו של זמנה לא עומדות לו וכי הוא שרוי במצב תמידי של עומס רגשי ומצוקה.

הסנגור ביקש ללמוד מכך, שבדו"ח זה, כמו גם בסיכום הפסיכודיאגנוסטי, מיוחס לנאשם שימוש במנגנון הפיצול. כמו כן מדגיש הסנגור את מנגנון ההגנה השני המוזכר - מנגנון ההשלכה - ומפנה לספרות רפואית המסבירה על אודות מנגנון זה. הסנגור ניסה להסביר בטיעוניו כיצד מנגנון ההשלכה פעל ביחסים שבין הנאשם לבין אביו. כפי שהוסבר לעיל, אין לקבל את ניסיונו של הסנגור להסביר וליישם בעניינו של הנאשם את שני המנגנונים המוזכרים בדו"ח ההגנה, בכוחות עצמו ומבלי שפסיכיאטר מטעם ההגנה נדרש לכך.

מעבר לכך, אין להתעלם מאמירות אחרות המופיעות בדו"ח ההגנה ובעדותו של מחבר הדו"ח - האמירה כי בוחן המציאות של הנאשם תקין ושבחומר המבחנים אין כל עדות לקיומם של תהליכים פסיכוסטיים ולא ניכרת פגיעה בתפיסת המציאות, בשיפוט או בתהליכי החשיבה; האמירה כי הנאשם מבחין בין טוב לבין רע; ודבריו של הפסיכולוג שלפיהם **הדו"ח שכתב אינו סותר את חוות הדעת הפסיכיאטריות בעניינו של הנאשם**. חוות הדעת של הפסיכיאטרים ועדותם המשכנעת, לא רק שלא עורערו, כי אם זכו לחיזוק על ידי ראיות ההגנה.

41. בעניין נייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל - הסנגור טען כי בעניינו של הנאשם מתקיימות נסיבות שבעטיין יש להטיל ענישה מופחתת על נאשם הסובל מהפרעת אישיות. ואולם, נייר העמדה קובע כי ענישה מופחתת תוטל "רק במקרים בודדים וחריגים בהם האדם מאובחן כלוקה בהפרעת אישיות, ומגלה פגיעה בולטת בתפקוד וכן פסיכופתולוגיה הקרובה למצב של חולשה נפש פסיכוטי. חומרת ההפרעה באישיות (לפני העבירה) תתבטא באלה: אשפוזים רבים, צורך בטיפול תרופתי בנוגדי-פסיכוזה, קשיים ניכרים ביכולת לעבוד ולשמור על קשרים, כישלונות בחיי משפחה וקשיי תפקוד בלימודים, בחברה, בעבודה ובשרות הצבאי..." (ראו ציטוט בס' 32 לעיל). ראשית, טענה זו יש לתמוך בחוות דעת פסיכיאטרית, וזאת לא נעשה. אך מעבר לכך, אינני סבור כי הקושי ליצור קשרים חברתיים, כפי העולה מהסיכום הפסיכודיאגנוסטי ומדו"ח ההגנה, והשתלשלות שירותו הצבאי של הנאשם - די בהם לצורך הטלת ענישה מופחתת. הנאשם נעדר עבר של אשפוזים או טיפול תרופתי, ועברו התעסוקתי אינו מלמד בהכרח על קושי בתפקוד בעבודה. סבור אני אפוא כי גם בעניין זה לא עמדה ההגנה בנטל השכנוע הרובץ עליה.

42. דברי הנאשם - במהלך חקירתו במשטרה מסר הנאשם כי אין הוא סובל מבעיות נפשיות. ההגנה התעלמה מדבריו אלה.

43. לסיכום: התנאי הראשון אינו מתקיים - ההגנה ביקשה להעדיף את האמירות שהובאו בסיכום הפסיכודיאגנוסטי ובדו"ח ההגנה בדבר מנגנוני ההגנה (פיצול והשלכה) שאותם מפעיל הנאשם, על פני חוות הדעת הפסיכיאטריות, ולהראות, מבלי לתמוך את טענתה בחוות דעת פסיכיאטרית, כי הנאשם סובל מהפרעה נפשית חמורה. לבית המשפט מוקנית אמנם הסמכות לסטות מחוות דעתם של מומחים בהתאם להלכה הפסוקה שלפיה מלאכת השיפוט וההכרעה השיפוטית היא בידי בית המשפט ולא בידי המומחים. ואולם, המקרה שלפניי הוא באופן מובהק מקרה שבו אין לעשות כן. שני פסיכיאטרים הגיעו לאותה אבחנה בעניינו של הנאשם. אבחנתם מבוססת על בדיקת הנאשם ועל עיון בחומר הרלוונטי בעניינו. היא עולה בקנה אחד גם עם ממצאיה של הפסיכיאטרית ד"ר קרת אשר בדקה את הנאשם מספר ימים לאחר הרצח. בהתאם לפסיקה, האבחנה בעניינו של הנאשם - הפרעת אישיות בלתי ספציפית - אינה מוכרת ככלל כהפרעה נפשית חמורה. זאת ועוד: הדו"ח שהגישה ההגנה בעניינו של הנאשם אינו סותר את חוות הדעת הפסיכיאטריות, ואף כולל אמירה ברורה, אשר חוזרת מספר פעמים לכל אורך הדו"ח, ולפיה בוחן המציאות של הנאשם הוא תקין; ניסיונות ההגנה לנתח את המצב הפסיכיאטרי באמצעות הפניה לוויקיפדיה ולספרות מקצועית לא צלחו; הנאשם אינו עומד בתנאים הקבועים בנייר העמדה של איגוד הפסיכיאטריה בישראל; והנאשם עצמו שולל בעיות נפשיות.

לפיכך קובע אני כי לא עלה בידי ההגנה להוכיח כי הנאשם סובל מהפרעה נפשית חמורה.

תנאי שני: הגבלה במידה ניכרת

44. הראיות הקיימות בעניינו של הנאשם מלמדות כי יכולתו להבין את מעשיו ולהימנע מהם לא הוגבלה במידה ניכרת, כ"מרחק פסע בלבד מחוסר יכולת של ממש", ממידת ההגבלה הנדרשת לצורך תחולת סייג אי שפיות הדעת.

45. הנאשם סיפר לחוקריו כי ההחלטה להרוג את אביו גמלה בלבו יום קודם לרצח, לאחר שאביו ניסה לקחת

מחדרו מאורר ומטען לטלפון. הנאשם ציין כי ביום שבו החליט להמית את אביו היו בבית אנשים והוא פחד לבצע את תכניתו. הוא המתין עד לשעת כושר שבה יישאר עם הנאשם לבד בבית. לפני ביצוע זממו וידא הנאשם שדלת הבית נעולה. הוא ידע מראש היכן מונח הגרזן, והחליט כי יעשה בו שימוש כאשר ימצא ביחידות עם אביו. הנאשם המתין עד לרגע הנוח לו. המעשה לא בא כהתפרצות אקראית. התכנון, החשש לבצע את התכנית ביום שקדם לרצח וההמתנה העולים מן הראיות מלמדים כי הנאשם לא פעל באימפולסיביות או מתוך מצב שבו הוגבלה במידה ניכרת יכולתו להימנע מהמעשים.

46. מסקנה זו נתמכת גם בדבריהם של ד"ר שליאפניקוב ושל הפסיכולוג פריבס שהעיד מטעם ההגנה. ד"ר שליאפניקוב ציינה כי הנאשם הוא אדם אימפולסיבי באופן כללי, אך שבמעשים נושא כתב האישום פעל הנאשם בצורה מתוכננת ולא אימפולסיבית. הפסיכולוג פריבס מצא כי הנאשם בעל נטייה לאימפולסיביות, אך לדידו ההמתנה לשעת כושר מלמדת שהנאשם לא פעל ממש מתוך דחף, אלא הצליח להפעיל מנגנונים מעכבים. הפסיכולוג מטעם ההגנה סבור כי קיימת פגיעה בשליטה העצמית של הנאשם, אך את דרגת החומרה של הפגיעה הוא התקשה להעריך - זאת כשנטל ההוכחה מוטל, כאמור, על ההגנה.

47. הנאשם קרא למשטרה ולמכבי האש מיד לאחר המעשה, משום שלא רצה שדיירי הבית יראו את גופת אביו. מהתבטאויות שונות של הנאשם ניתן לראות כי הנאשם הבין את משמעות מעשיו ("מה שמגיע לי מגיע לי. ידעתי שאלך לכלא"; "אני מרגיש שהרסתי משפחה"; "שאלוהים יסלח לי..."). נראה אפוא כי הנאשם היה מודע להיבטים רחבים של מעשיו - חומרתם, ההשפעה על המשפחה והעונש הצפוי לו.

48. הסנגור מצדו הפנה כאמור לסיכום הפסיכודיאגנוסטי ולדו"ח ההגנה, וביקש ללמוד מהם כי יכולתו של הנאשם להימנע מביצוע הרצח נפגעה במידה ניכרת. לפי הסיכום הפסיכודיאגנוסטי, הנאשם:

מתקשה לווסת את רגשותיו הקשים והוא חסר ערוצים סובלימטיביים להתמודדות מסתגלת, מה שמביא אותו להתנהגות תוקפנית כלפי עצמו וכלפי סביבתו.

(במ/2 ע' 3)

לפי דו"ח ההגנה:

מהמבחנים עולה כי זמנה בעל עולם רגשי סוער, והוא חסר את הכלים להבין את אותו עומס רגשי או לווסת אותו... בנוסף על רקע חווית התלישות והקושי לווסת עומסים רגשיים נוטה זמנה להתפרצויות אלימות וביטויי התנהגות אימפולסיביים.

(נ/1 ע' 4)

ובהמשך:

על רקע הקושי בוויסות רגשי ותחושות החרדה וחוסר השקט ניתן להבין גם את נטייתו להתפרצויות אלימות ולהתנהלות אימפולסיבית, כאשר הוא אינו מצליח לצמצם את עולמו הרגשי, דרך אלוהול או דרך התנהלות נמנעת, הוא חווה תחושות עזות שנראה שמקורן אינו לגמרי ברור לו והוא מתקשה לשלוט בהן.

אין בהפניות האמורות כדי להצביע על פגיעה במידה ניכרת ביכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה או ביכולתו להבין את המעשה. האמירות שאלהן הפנה הסנגור הן אמירות כלליות ביחס לנאשם. אין הן מתייחסות ספציפית לאירוע נושא כתב האישום. ונראה כי אין מחלוקת בין הצדדים כי הנאשם הוא אדם אימפולסיבי באופן כללי - כך העידה גם הפסיכיאטרית ד"ר שליאפניקוב. עורך הסיכום הפסיכודיאגנוסטי לא העיד בבית המשפט, אך עורך דו"ח ההגנה, מר פריבס, העיד ומסר כי באירוע נושא כתב האישום לא פעל הנאשם מתוך דחף טהור, אלא הפעיל מנגנונים מעכבים. מר פריבס לא היה יכול להעריך מה מידת הפגיעה בשליטה העצמית של הנאשם, דהיינו, עד ההגנה לא יכול היה לקבוע בעדותו, בהתייחס לאירוע הספציפי, כי יכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה נפגמה במידה ניכרת.

לאור כל זאת, טענת ההגנה בעניין זה דינה להידחות.

49. עוד טען הסנגור כי העובדה שהנאשם ידע עובר לביצוע הרצח כי הוא צפוי לשבת בכלא שנים ארוכות בגין המעשה, אך בכל זאת ביצע אותו, מעידה על כך שיכולתו להימנע מביצוע המעשה נפגמה במידה ניכרת. איני סבור כי הסנגור צודק בטענה זו, שאינה נתמכת בחוות דעת של גורם מוסמך, ושאלו התקבלה היה בכך כדי לשנות מהותית את התפיסה שהטלת עונש מופחת לפי סעיף 300א לחוק העונשין היא חריג שיושם במקרים נדירים בלבד.

50. הנה כי כן, הראיות מלמדות כי הנאשם תכנן את מעשיו, חיכה להזדמנות מתאימה לביצוע תכניתו, פעל על פי התכנון (נעילת הדלת ולקחת הגרזן), והבין את משמעותם החמורה של המעשים. טענות ההגנה בדבר פגיעה ניכרת ביכולתו של הנאשם להימנע מהמעשה - נדחו. לפיכך, אין מתקיים בעניינו התנאי השני הקבוע בסעיף 300א(א).

51. לנוכח המסקנה כי אין מתקיימים בעניינו של הנאשם התנאי הראשון והתנאי השני הקבועים בסעיף 300א(א), ממילא אין מקום לדון בהתקיימו של התנאי השלישי (שעניינו קשר סיבתי בין ההפרעה הנפשית החמורה לבין ההגבלה הניכרת ביכולת להימנע מהמעשה).

האזכרות היתרה שבמעשי הנאשם

52. המסקנה שאלה הגעתי היא כי אין מתקיימים בעניינו של הנאשם התנאים הקבועים בסעיף 300א(א). על כך יש להוסיף כי גם מטעמי צדק איני סבור כי יש להטיל בפרשה זו ענישה מופחתת. בית המשפט העליון הכיר באזכרות יתרה בביצוע הרצח כשיקול חשוב לשלילת ענישה מופחתת (ראו למשל ע"פ 7010/09 **אבשלומוב נ' מדינת ישראל** (5.7.12), בס' 39; עניין **בונר** בס' 26). עובדות כתב האישום שבהן הודה הנאשם מלמדות על רצח שבוצע באזכרות רבה. הנאשם רצח את אביו הקשיש, תוך שימוש בשלושה כלי נשק שונים. ראשית תקף את אביו באמצעות **גרזן**. בשלב זה עוד ניסה האב להימלט, אך הנאשם נטל **מרצפת אבן כבדה** והיכה את אביו בראשו בעוצמה מספר פעמים, עד שהקורבן נותר שוכב ומתבוסס בדמו על הרצפה. בשלב זה נטל הנאשם **סכין מטבח** ודקר באמצעותה את אביו. הנאשם מסר פרטים אלה בהודאותיו במשטרה ובשחזור שביצע בזירה. התמונות שצולמו בזירה (ת/19) הן תמונות קשות. במקרה דנן סבור אני כי יש לומר שתחושת הצדק מתיישבת עם הטלת עונש מאסר עולם, שהוא העונש המתאים ככלל לעבירת רצח.

הפסיקה שאליה הפנתה ההגנה

53. ההגנה הפנתה לשני מקרים שבהם הוטלה ענישה מופחתת לפי סעיף 300א לחוק העונשין. ואולם, אותם מקרים אינם דומים כלל לענייננו.

האחד הוא ע"פ 6385/11 **בניטה נ' מדינת ישראל** (מיום 3.12.12). באותו עניין הורשעה המערערת ברצח, לאחר שדקרה את חברתה הטובה באמצעות סכין. לא הייתה מחלוקת כי המערערת סובלת מהפרעת נפשית מסוג **borderline personality disorder** (הפרעת אישיות גבולית). למערערת הייתה היסטוריה פסיכיאטרית ארוכה, ובית המשפט העליון ציין כי "אין ספק, מכל העדויות, שאדם מן הישוב שהיה מתבונן במערערת, בהתנהגותה ובמעשיה לאורך זמן, היה מגיע למסקנה שלמערערת ישנה בעיה נפשית" (ס' 13 לפסק הדין). באותו עניין הצהירה המאשימה כי היא מסכימה שסעיף 300א לחוק העונשין חל בעניינה של המערערת, אך ביקשה להטיל על המערערת עונש של מאסר עולם בשל אכזריותו של הרצח. בדעת רוב גזר בית המשפט המחוזי על המערערת 20 שנות מאסר בפועל. בית המשפט העליון, כמו גם בית המשפט המחוזי, דחה את טענת המערערת כי היא לוקה במחלה נפשית שבגינה יש לפטור אותה מאחריות פלילית לפי סעיף 34ח לחוק העונשין. לעומת זאת, הסכימה המאשימה בשתי הערכאות כי יש מקום לתחולתו באותו מקרה של סעיף 300א לחוק העונשין. בית המשפט העליון הקל מעט בעונש והעמידו על 18 שנים. האבחנה הפסיכיאטרית באותו מקרה, והעבר הפסיכיאטרי העשיר, מבחינים בין אותו מקרה לבין ענייננו (וראו בעניין זה גם דבריו של ד"ר גרינשפן, שלפיהם במצבים מסוימים הפרעת אישיות מסוג borderline personality disorder תיחשב כהפרעה נפשית חמורה).

המקרה השני הוא תפ"ח 30215-06-13 **מדינת ישראל נ' אוחנה** (מיום 18.11.14). באותו עניין הורשע הנאשם, במסגרת הסדר טיעון, ברצח אמו, ניסיון לרצח של חברתו, ובשתי עבירות נוספות כלפי שני מתלוננים נוספים. המאשימה הסכימה כי ייגזר עונש מופחת בגין עבירת הרצח, תוך הסתמכות על חוות דעת פסיכיאטרית שהגישה המאשימה, שלפיה היה הנאשם שרוי במצב דכאוני תגובתי על רקע של **הפרעת אישיות נרקסיסטית** וכישלונות רבים בתחומים שונים. במצב זה הוגבלה במידה ניכרת יכולת ההבנה שלו ויכולתו להימנע מעשיית המעשה. עורך חוות הדעת סבור היה כי ניתן להחיל באותו מקרה את הוראת סעיף 300א, ואכן כך היה. הסנגור טען כי באותו מקרה לא הייתה אינדיקציה לאשפוזים קודמים, וכי הנאשם בענייננו סבל אף הוא מכישלונות בתחומי החיים השונים. ואולם, לא ניתן להתעלם מכך שבאותו עניין הייתה חוות דעת פסיכיאטרית כמתואר לעיל, ושבענייננו קבעו המומחים - ד"ר שליאפניקוב ועורך דו"ח ההגנה הפסיכולוג פריבס - כי בוחן המציאות והשיפוט של הנאשם תקינים, וכי הנאשם הפעיל מנגנוני שליטה במהלך ביצוע תכנית שתכנן מראש.

בשני התקדימים שההגנה הפנתה אליהם הייתה אפוא הסכמה של המאשימה עצמה להתקיימותם של התנאים לתחולתו של סעיף 300א לחוק העונשין, ואין ללמוד מהם לענייננו.

סוף דבר

54. המסקנה היא כי הנאשם רצח את אביו כשהוא שולט במעשיו, וכי לא הייתה הגבלה ניכרת על יכולתו להימנע מעשיית המעשה עקב הפרעה נפשית חמורה. מטעם זה, ואף משיקולי צדק בשל האכזריות הרבה שבה בוצע המעשה - אין להחיל על הנאשם את סעיף 300א(א) לחוק העונשין.

55. אשר על כן אציע לחבריי למוטב לדחות את בקשת הנאשם להחלת סעיף 300א(א) לחוק העונשין ולענישה מופחתת בגדרו, ולגזור את הדין בהתאם לעונש החובה בעבירת רצח כמצוות החוק.

השופט ל' ברודי:

אני מסכימה.

השופט ר' אמיר:

אני מסכים.

התוצאה:

אנו דוחים את בקשת הנאשם להחיל על מקרה זה את הוראת סעיף 300א(א) לחוק העונשין ולקבוע ענישה מופחתת בגדרו.

ניתנה היום, ג' אלול תשע"ו, 06 ספטמבר 2016, בנוכחות הצדדים.

רמי אמיר, שופט

ליאורה ברודי,
שופטת

השופט מנחם
פינקלשטיין, סג"נ אב"ד